

קונטרס

פרשת נשא

שנאמרו על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

*

ה'תשנ"ו-ז

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
חודש אדר תשנ"ז לפ"ק

בס"ד

י"ל ע"י

הוצאת "אור יחזקאל"

שע"י

קהל מגן שאול "האָלמין"

51 - 1270 סטריט

Brooklyn, NY 11219

פרשת נשא

- א -

דרוש לצדקה

וידבר ה' אל משה נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחותם. (ד, כב).

נראה לפרש המשך הפסוק לסוף פרשת במדבר "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו", בהקדם מה שאיתא בספה"ק מאור ושמש פרשת שופטים בשם הרה"ק רבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע דהצדיק שיבחר לו לרבו הוא, אם רואה דהצדיק ביציאתו ובביאתו מתנהג עפ"י התוה"ק, ולא מיקל כלום חלילה, ובתוך לבו הוא יקוד אש ביחודים ומחשבתו ניכר מתוך מעשיו, את זה יבחר לו לרבי עי"ש.

ועפ"ז נראה לפרש, נשא את ראש, כשתרצה לקבל ראש עליך צדיק ומנהיג, אז הדבר הראשון צריך לדעת, אם גם הם הצדיקים לבית אבותם למשפחותם, שהצדיק הולך בדרך האבות, שאינו משנה כלום מדרך האבות. אבל אם משנה מדרך האבות, או עושה דברים שהם נגד התורה ח"ו, אז לא יבחור לו לרבו.

וההמשך לסוף פרשת במדבר נראה, "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש", פ"י אם רואה צדיק שמתנהג על פי דרך אבותיו, והוא בבחי' קודש, ויש בני אדם שמלעיבים עליו ומבזים אותו, בבחינת כבלע את הקודש, לא יבואו לראות שלא יעמדו מן הצד וישתקו, אלא ימחו על בזיון הצדיק, כי במה שמוחה על בזיון הצדיק עי"ז עוזרים לעצמם ולהדור שילכו בדרך התורה שידבקו אליו אנשים, והצדיק יקרב אותם לעבודת השי"ת. (ועי' שו"ע הרב בסוף ח"ג בתשובות), איך שבעל התניא עזר להבעל שם טוב הקדוש בענין הסכינים החדשים שהנהיג הבעש"ט אז, ועי"ז השתיק את המלחמה הכבידה נגד הבעל שם טוב, ועי"ז עשה תיקון גדול שיותר ויותר אנשים נתקרבו והקשיבו לקול הבעשטה"ק זי"ע).

- ב -

איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתודו את אשמים בראשם (ה, ד').

צ"ב לשון הפסוק, איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, הי' די לומר איש או אשה כי יחטאו וגו', ולמה צריך להאריך בתיבות "כי יעשו מכל חטאת האדם", שנראה לכאורה כמיותר.

נראה לבאר בהקדם דברי תולדות יעקב יוסף (פרשת יתרו דף נ"ה ע"ב) שמביא בשם הזוהר הקדוש (ברעיא מהימנא דף קכ"ב ע"א) פקודא דא הוא מצות תשובה וכו', וכל מאן דמקיים פיקודא חד כדקא יאות כאילו מקיים רמ"ח פיקודין דעשה, דלית פיקודא דלאו איהו כלילא מכולהו רמ"ח, (בדף קכ"ד ע"א). והוא על פי החקירה שכתבו הראשונים, שראוי לידע סוד אחדותו יתברך שמו, כי בכל מקום שאני תופס ואוחז בקצה וחלק מחלק האחדות, הרי אני תופס כולו, וכן שמעתי ממורי, והבן. והנה מאחר שהתורה והמצוות נאצלו מעצמותו יתברך שמו, שהוא אחדות האמיתית, אם כן כשמקיים מצוה אחת על מכוונה ובאהבה, שהוא הדבקות בו, ותפס במצוה זו חלק האחדות, אם כן כולו בידו, כאילו קיים כל המצוות, שהם כללות אחדותו פרצוף שלם כביכול, וזהו שכתב בזוהר דמקיים מצוה אחת על מתכונתו סגי, עי"ש.

ובאוצר החיים (פרשת תרומה דף ר"ג ע"א) מביא שידוע ממרן אלקי הבעל שם טוב זי"ע שכל מקום שתופס חלק אלקי הכל בכלל, והבן מאוד עומק דבריו כגחלי אש.

ובמהלך שונה קצת כתב בספר חרדים (בסוף מצוות התלויות בארץ ישראל), לפי שכללות התורה שהם תרי"ג מצוות נקרא עץ חיים, כדכתיב (משלי ג') עץ חיים הוא למחזיקים בה, והאוחז ענף אחד מן האילן יפה אוחז בכולו, שכל שאר ענפים נמשכים אחר אותו ענף שכולם גוף אחד בו, עי"ש.

והנה כמו שכתבו בספה"ק הנ"ל לגבי קיום מצוה, כמו כן הוא לענין חטאים ח"ו, דהעובר איזה עבירה ח"ו פוגם בענף ההוא, וממילא פוגם ומקלקל בחלקו שבכל המצוות ח"ו, כי מבואר בזוה"ק (פרשת אחרי) אורייתא קודשא בריך הוא וישראל חד הוא, והיינו שכל אחד מישראל הוא חלק אלקי ממעל ממש. ונמצא דאם פוגם באיזה עבירה ח"ו הרי פוגם בכל התורה רח"ל, ועושה פגם באחדות הפשוט שהכל אחד הוא כנ"ל.

וזהו כוונת הכתוב, איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, שאם עושים איזה עבירה, הרי זה כאילו עברו על "כל חטאת האדם", שפגמו בכל המצוות ח"ו. וכן נמי לגבי מצוות, שאם מקיים מצוה אחת כאילו מקיים כל המצוות.

ולפי דברי החרדים מובן עוד יותר, שתרי"ג מצוות נקראים עץ חיים, והאותו ענף אחד מן האילן יפה, אוחז בכולן, שכל שאר הענפים נמשכין אחר אותו הענף, שכולם גוף אחד. ואם עובר על המצוה של הוכח תוכיח אז כאילו עובר על כל המצוות כנ"ל.

ויש להוסיף עוד בביאור דברי הזוה"ק הנ"ל, כל המקיים פיקודא חד כדקא יאות כאלו מקיים רמ"ח פיקודין דעשה כו', עפימ"ש ז"ל (קידושין לט:): מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ואם מקיים תיכף המצוה אז סימן שהוא מהקדושה, וחשוב כאילו קיים רמ"ח פיקודין דעשה, משום שאנו רואים שאינו מחמיץ קיום המצוה, וזה מוכיח עליו שכל תורתו שלמד הוא מסיטרא דקדושה ולומד תורה לשמה, כי כל תכלית התורה הוא קיום המצוות, ואם המצוה שבאה לידו אינו מקיימה דומה הוא לאדם שבונה בנין גדול וכשכל הבנין כבר גמור אינו מצויר, שזה החלק האחרון לגמר הבנין שיוכל להכנס בו.

וזהו ביאור דברי החרדים לפי שכללות התורה, תרי"ג מצוות, נקראים עץ חיים כדכתיב עץ חיים הוא למחזיקים בה, וזהו הסימן אם הם חיים למוצאיהם, שלימוד התורה שלו היה לשם ה'.

והשיב את אשמו בראשו (ה, ז).

יבואר עפ"י מה שכתבו בספרי תלמידי בעש"ט (עפ"י האריז"ל) שמי שחטא בעון גזל צריך להתגלגל עוד פעם עד שישלב גזילתו מה שגזל (ועי' בספר דרך אמונה הספרדי, ערך גזל).

ובדרך זה אפשר לומר ג"כ בהקדם דברי הצפנת פענח (דף ק"ד ע"ד) שכתב בשם מורו הבעש"ט זי"ע ביאור משנה דאבות (פרק ה') ארבע מדות בנותני צדקה וכו', והקושיא מפורסמת איך הוא ארבע מדות, דמדה זו לא יתן ולא יתנו אחרים אינו מנותני צדקה. וכתב ותוכ"ד, דאם אין לו דעת להכריע איזה דרך הטוב, ילך לתלמידי חכמים שהם רופאי הנפשות וכמו שכתב הרמב"ם (פרק ב' מהלכות דעות, עיי"ש). וזהו איש איש כי תשטה אשתו, שהוא התומר והגוף, שעל ידו נטה ושטה מדרך היושר, ואינו יודע באיזה דרך יבחר וכנ"ל, אז והביא וכו' אל הכהן, שהם התלמידי חכמים רופאי הנפשות. וזהו שכתוב ולקח הכהן מים קדושים, הם דברי תורה, בכלי חרס, ר"ל להלביש במשל ומליצה, ויאמר לו תוכחת מוסר שיהיה לו רפואה על ידי מאזני שכלו הקדוש. אמנם אם יתגאה בזה הכהן שוב אין דבריו נשמעין, לכן עצה היעוצה, מן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן וגו'. היינו: שיקח הכהן מדת השפלות כעפר שבקרקע המשכן ויתן אל המים של תורה ומוסר, ודפ"ח.

היוצא מדבריו שצריך לשאול את תלמידי חכמים רופאי הנפשות שיכריעו לו דרך הטוב איך להתנהג במצות הצדקה, ועל ידו ילך בדרך הישר והרצוי להשי"ת, כי אם נותן צדקה לאחד שעפ"י חז"ל אסור לו לקבל צדקה, נקרא חוטא ח"ו, כמבואר ברבינו יונה על משלי (כב, טז): מי שנותן צדקה לעשיר הנה הוא חוטא כאשר אמרו חז"ל למען ספות הרוה את הצמאה, זה הנותן מתנה לעשיר, והנה זה חוטא ללא הנאה כי אין לו יתרון בדבר, זולת חסרון, כי העשיר יחשוב כי זה נתכבד בקחתו מתנה מידו. והשנית כי רוב אוהבי כסף

צרי עין על כן לא ישלם גמולו, ואיך יחטא האדם למחסור בלא תועלת? והנה למד על הפזור, כי הוא עון רב, ועדות היא לאדם כי הצדקה וגמילות חסדים (ההלואות) נקלות (בעיניו) ואילו ידע מה מעשה הצדקה הלא היה נותן מתנתו לעני תחת הפיזור, כי הלא עוד לא פרנסנו את כל העניים שנוכל כבר להתעסק במותרות.

ובשערי תשובה (שער ג' ס"ק פ"ב) באיסור בל תשחית, כתב: "הוזהרנו בזה שלא לפרש ממון לריק אפילו שוה פרוטה" עכ"ל. ויעקב אבינו מסר נפשו על פכים קטנים, כי ידע ערכם הרם לגבי קיום המצוות. וזהו פירוש נוסף מדוע הצדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם (סוטה דף י"ב) כי יש הרבה מצוות שאי אפשר לקיים בגוף לבד בלי ממון לשכור פועלים, כגון לבנות מקוה פה, ותלמוד תורה שם, ובית הכנסת במקום אחר. והצדיק, שכל מטרת חייו היא הפצת ידיעת ה' בעולם, מחבב את ממונו יותר מעצמו.

ומבואר בספר חסידים (סימן ס"א) דעל ידי נתינת צדקה לאיש כזה עוד מקלקלים, "טוב מלא כף נחת ממלוא חפנים עמל ורעות רוח". נחת רוח ליוצרם כי טוב מלא כף כשאדם נותן לעניים יראי ה' שירדו מנכסיהם, ממלא חפנים לעניים שאינם מהוגנים, אשר בהם עמל ורעות רוח. ולא עוד, אלא שנחשב לו לעון כשהוא נותן לפריצים, ונותן להם אתנני זנות ומקיים מורדין בהקב"ה בעולם. לפיכך יתפלל אדם להקב"ה לעולם שיזמין לו בני אדם מהוגנים".

ובמשנת חסידים הביא מגמרא בבא קמא ט"ז וסוכה מ"ט דבבני אדם שאינם מהוגנים אינו מקיים מצות צדקה כלל. וכך לשון רש"י בסוכה (שם ד"ה שמא כל הבא וכו') "תלמוד לומר מה יקר, צריך לתת לב ולטרוח ולרדוף אחריה לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים", ע"כ.

והנה אם יש ת"ח הלומדים תורה ואין להם מה לאכול, ואין מפרנסים אותם, רק נותנים הממון לשאר דברים לבנות בית המדרש נאה, יצא שכרו בהפסדו, דקיום העולם הוא רק ע"י שמחזיקים לומדי תורה, כמו שאיתא במדרש איכה.

ואם אין מחזיקין ידי לומדי תורה, מביאין חורבן לעולם ח"ו. ואמרו רז"ל במסי שבת (דף פ"ח) דהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלין את התורה הרי טוב ואתם מתקיימים ואם לאו אני מתזיר אתכם לתוהו ובואו. וכל זה תלוי ביד מחזיק לומדי תורה כמו שאיתא במדרש איכה הנ"ל דמאוד קשה להחזיק התורה בלי ממון כמו שאיתא באבות אם אין קמח אין תורה.

ובכתובות דף קי"א אמרו שאין לאדם זכיה לקום לתחיית המתים אלא אם כן מהנה תלמידי חכמים מנכסיו. ובירושלמי סוטה (פ"ד ה"ד) אמרו: "ארור אשר לא יקים... אדם שלמד ושנה ולימד אחרים וקיים את התורה ויש בידו כח להחזיק ידי העוסק בתורה ולא החזיק, הרי הוא בכלל ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת", עכ"ל. הא לך שאפילו מי שהוא בעצמו לומד בשקידה נפלאה חייב לתמוך באחרים הלומדים. והיא כל תקותינו לעולם הבא (פסחים נ"ג, עיי"ש).

וברור שמבניני עצים ואבנים לא תבוא ישועה לישראל, רק אם יהיו בני אדם חיים הלומדים תורה בתוכם. ואלו הלומדים יכולים ללמוד גם במרתף, בצריף וכ"ו אם יהיה להם ובני ביתם מה לאכול. אבל לבנות בניני שיש והיכלות מרווחים, והלומדים עצמם מקבלים תמיכה חדשית מצומצמת אין זה "כבוד התורה" אלא "בזיון התורה". והני טפשאי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא (מכות כ"ב) ואינם יודעים שהלומדים הם ספרי תורה חיים שיש לחנבם ולנשקם ולכבדם כל מה שיכולים.

ועיין נימוקי יוסף למגילה (דף ז' ע"א). ועיין רמב"ם בפרק אחרון מהלכות איסורי המזבח (הלכה י"א), וז"ל: **והוא הדין לכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב והמטיב שיהיה מן המובחר ומן הטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית שישבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר כל חלב לה, עכ"ל.**

והנה כתיב (דניאל ד') וחטאך בצדקה פרוק, דע"י נתינת צדקה פודה האדם את עצמו מחטאיו.

ועיין בספה"ק תניא, אגרת התשובה פ"ג (דף צ"ב ע"ב) לענין הצומות על החטאים כו', שכתב שם, וז"ל: כל זה באדם חזק ובריא, שאין ריבוי הצומות מזיק לו כלל לבריאות גופו, וכמו בדורות הראשונים. אבל מי שריבוי הצומות מזיק לו, שאפשר שיוכל לבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו, כמו בדורותינו אלה, אסור לו להרבות בתעניות כו'. אלא מאי תקנת"י כדכתיב וחטאך בצדקה פרוק כו'.

ובסוף הפרק שם (דף צ"ג ריש ע"ב): ולכן נהגו עכשיו כל החרדים לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה, מחמת חלישות הדור, דלא מצי לצעורי נפשם כולי האי.

וזהו כוונת הקרא: "והשיב את אשמו", אם האדם רוצה להשיב את אשמו ולפרוק א"ע מחטאיו, שהוא ע"י הצדקה, כמאה"כ וחטאך בצדקה פרוק, אז העצה לזה "בראשו", שילך להצדיק ולתלמידי חכמים רופאי נפשות (כדברי הצפנת פענח הנ"ל) שהוא בבחינת רא"ש בני ישראל, שילמדו אותו דרך התשובה, וגם באיזה אופן ולמי ליתן הצדקה, כי הם יודעים דבר זה כנ"ל, וע"י שיתן הצדקה באופן המועיל ויקיים מצות צדקה כראוי, יפרוק את חטאיו, וכמאה"כ הנ"ל וחטאך בצדקה פרוק.

- ד -

וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה (ה-ט).

וצ"ב למה כתיב כאן בלשון "יקריבו", ובפסוק שלאחריו כתיב "יתן"? (וע"י רש"י ובעל הטורים).

ואפשר לומר בהקדם דברי המעיל צדקה (בשם ספר בית אהרן דף כ"ח) שמבאר שם שמי רוצה לעשות הצדקה כתקנה

צריך שיוליך הצדקה אצל בתיהם. לכן אמר "הולך צדקות".
וזל"ק (בסימן א' אות תק"ע):

בפסוק (ישעיה לג, טו) "הולך צדקות ודובר מישרים",
ראוי להבין דהוה ליה למימר נותן צדקות, מאי הולך
צדקות? ועוד מה שייכות יש לכל המדות אלו אל הצדקה?
אמנם הכוונה לומר מי שיעשה הצדקה בכל המדות האלו,
יזכה ויעשה הצדקה כתקונה ויזכה לעולם הזה ולעולם הבא.
כמו שכתב הרמב"ם זכרונו לברכה (פרק י' מהלכות מתנות
עניים) שמונה מעלות יש בצדקה ואחד מהמעלות העליונות
הוא שיוליך הצדקה עד ביתו של עני כדי שלא יבייש העני
בשעה שנותן לו. וכך היו עושים חסידים הראשונים,
מוליכים המעות אצל בתיהם ומשליכים שם, כדי שלא יבושו
(עיין כתובות סז:). לכן אמר הנביא, מי שרוצה לעשות
הצדקה כתקונה צריך שיוליך הצדקה אצל בתיהם, לכן אמר
הולך צדקה, עד כאן.

ופי' המעיל צדקה, [א"ה], יתכן ליישב אומרו "הולך
צדקות" על אופן אחר, דכדי שיזכה לכל המעלות צריך
שישים כל מגמתו ומחשבתו על הצדקה, ובכל דבר ודבר
שהולך לעשות מבקש אם יש שם לעשות צדקה, וזה "הולך
צדקות", דבכל דבר ודבר שהולך מבקש לעשות צדקה.

עוד יש לומר "הולך צדקות", כל כך מרגיל את העם
לעשות צדקה שהולך צדקות, שהצדקה הולכת מעצמה, על
דרך (תהלים קיט, נט, וחז"ל ריש בחקותי) "ואשיבה רגלי
אל עדותיך", עכ"ל.

ובזה יש לפרש חסד א-ל כל היום, שכל היום יתשוב
לעשות צדקה וחסד.

ובזה יובן לשון הכתוב כאן, אשר "יקריבו" לכהן,
שהתורה מלמדת אותנו שלא נחכה שהכהן או התלמיד חכם
יבואו אלינו לקבל את הצדקה, רק אנו בעצמינו נלך אליהם
ליתן להם הצדקה.

ובפסוק "הולך צדקות ודובר מישרים", שמביא המעיל צדקה, אפשר לפרש עוד, מי שהולך עם הצדקה [דהיינו שמביא אותו להת"ח] אז יהי "דובר מישרים", דהיינו שיתקבלו תפילותיו לאביו שבשמים, משום שאחד מג' דברים שמועילים לתשובה הוא צדקה, כמאמרנו: ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, ואנו אומרים בתפילה לר"ה הפותח שער לדופקי בתשובה. ופרשתי שאם אחד דופק בדלת ואומר רבונו של עולם אני רוצה לעשות תשובה, אז תיכף פותחין לו הדלת, וכמו כן הוא בצדקה כדכתיב והלך לפניך צדקך, שהצדקה הולכת לפניו ופותחת שערי שמים כדי שיתקבלו תפילותיו, ואז "ודובר מישרים", שתפילותיו נתקבלים ברחמים וברצון לפני אדון כל.

- ה -

איש אשר יתן לכהן לו יהיה (ה, י).

אפשר לומר שהכתוב מרמז אשר כל הכסף שניתן לאדם הוא בתורת שליחות ופקדון, והוא באמת שייך לכהן, והואדם מחזיק ממון כהן, וכל זה צריך לדעת, שלא יקשה לו ליתן ולהחזיק הני ברכי דרבנן דשלהי, וראש לכל דבר יחלוק מנה יפה לתלמיד חכם, ויזכור תמיד המוטל עליו כי ממנו הוא אצלו בתורת משכון מאת ה', כדי שבבוא העת ישתמש בממון זה לצורך הנכון, כידוע המעשה הנוראה שאירעה אצל זקיני הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זצוקללה"ה זי"ע ועכ"י"א, דאחד מחסידיו בא לפניו והתאונן על מצבו הדחוק מאוד, אמר לו הצדיק: אתן לך מכתב לאחד מן האנשים שלי, והוא גביר עצום, שיתן לך על חשבוני מאתים רובלים. וכן עשה. העני קיבל את המכתב ונסע לאותו גביר, ולא גילה לו תיכף שיש לו מכתב מהצדיק, אך אמר לו סתם כי הוא בא עכשיו מאת הרבי, וקיבלו העשיר בסבר פנים יפות והזמינו להתארח אצלו.

כעבור ימים אחדים מסר את המכתב להעשיר. כשקרא העשיר את המכתב נתכרכמו פניו ואמר: איני יודע אילו חשבונות יש להרבי עמי, כי יצוה עלי לתת סך רב כזה על חשבוננו. אני יכול לתת לך איזה סכום, אבל מאתים רובל לא אתן. והאורח אמר כי לא יוכל לעבור את פי הרבי ולקבל פחות. סוף דבר, העני יצא מלפניו ריקם, נסע אל הצדיק וסיפר לו מה שקרה. אמר הצדיק: עתה אתן לך מכתב אחר לאיש אחר מאנ"ש, אבל הוא אינו עשיר כל כך ולכן אכתוב לו שיתן מאה רובלים. נסע העני לאותו חסיד ומסר לו את המכתב של הרבי. והחסיד בראותו מכתב מהרבי שמח מאוד ואמר לו: אחי, שב נא בביתי כמה ימים עד אשר אמצא עצות להשיג לך את כל הסכום אשר יצוה עלי הרבי, וכן היה. אחרי ימים אחדים נתן בידו הסך מאה רובלים בלב שמח ובפנים שוחקות. והעני נסע שוב להרבי וסיפר לו מעשה החסיד.

כעבור זמן קצר החל מצבו של הגביר הראשון לרדת והלך הלוך וחסור מיום ליום, עד כי נתדלדל מאוד. עבר זמן ידוע והוא התרושש לגמרי, ובמשך הזמן הוכרח להיות הולך וסובב על פתחי נדיבים, והיה נודד ללחם. בדרך נדודיו בא לאפטא, ונזכר באותו מכתב של הרבי ומכל ההרפתקאות שעברו עליו, ולבו פעם בקרבו על אשר סירב למלא בקשת הצדיק, כי הבין שבשביל זה באו עליו הרעות והצרות. בא לחצר הצדיק וצעק ככרוכיא להכניסו אל הרבי, אבל הצדיק ציוה שלא יכניסוהו, והיה הולך ובוכה לילות כימים, עד אשר נתנו לו עצה כי יעמוד אצל חלון הרבי ויבכה. עשה כן, והצדיק שאל את מקורביו עליו, ואמרו לו שכבר הודה האיש על פשעו ומתחרט מאוד. אמר הצדיק: אם יש לו טענה עלי, אני מוכן לעמוד עמו לדין תורה. הושיב הרב בית דין, ואחד מהם היה הרב הצדיק ר' משה מסאווראן. טען הצדיק לפני הבית דין:

- מעשה שהיה כך היה. בבואי להעולם הזה מסר לי הקב"ה כמות של כסף וזהב הנצרכים לי לעבודתי, ואני חילקתי ופיזרתי אותם בין אנ"ש המסתופפים בצל קורתך. כל רכוש האיש הזה שלי היה, וכשסירב ליתן על חשבוני מאתים רובלים, לקחתי את שלי ומסרתי להחסיד האחרון, שציית לדברי. ויצא פסק דין מהבית דין, שהאיש אינו יכול לתבוע את נכסיו בחזרה, כי לא לו הם, אך מזונות מגיע לו מצד רחמנות, אם יתחרט על מעשיו ויפייס את הצדיק. וכן היה. כל ימיו של האיש היתה לו פרנסה די מחייתו, אבל לא השאיר אחריו ברכה, והחסיד האחרון שציית למכתב הרבי נתעשר והיה גביר גדול כל ימיו.

המוסר השכל מהסיפור הוא: אם אין נותנים ממון כשנתבעים לצורך הזולת, לוקחים העשירות מהעשיר ונותנים זאת לאדם יותר מהימן.

ועפ"י עובדא זו אפשר לפרש הכתוב, "איש אשר יתן לכהן לו יהיה", דאם האדם רוצה להיות בבחינת "איש", ברום המעלה, שיהי לו עושר וכל טוב, יקיים "אשר יתן לכהן", כהן מרומז להצדיק שהוא כהן לא-ל עליון, שיתן כסף

להצדיק כפי אשר יושת עליו, כי המפתחות בידם של הצדיקים כדברי הרה"ק מאפטא, ואז יזכה "לו יהי", שהעשירות תישאר אצלו לעולם ועד, בעולם הזה ובעולם הבא, שיהי אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא.

ועל דרך זה יש לבאר הכתוב בפרשתינו "ואיש את קדשו לו יהיו", שידוע מספה"ק גודל חשיבות מצות הצדקה, שבכחה להפך הטבע ומזל האדם, כמ"ש ז"ל (מועד קטן כ"ח ע"א) אמר רבא חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא. ובתוסי ד"ה אלא הקשו, הא דאמרו בסוף שבת (קניו ע"א) אין מזל לישראל? ויש לומר דלפעמים משתנה על ידי מזל, כי הנהו דהתם, ופעמים שאין משתנה כדאמרינן בתענית (כ"ה ע"א) גבי רבי אלעזר בן פדת דא"ל ניתא לך דאחריב עלמא דאולי אבריי בעידנא דמזוני עכ"ל. והמהרש"א בחידושי אגדות כתב דשם בתוסי שבת יותר מפורש, דהיינו דאין מזל לישראל ורק על ידי זכות גדול משתנה כו' עיי"ש. ועיין חידושי הרש"ש שכתב ע"ד התוסי הנ"ל, ויש לומר דלפעמים משתנה ע"י זכות המזל כצ"ל עיי"ש.

ובריטב"א מועד קטן שם כתב, חיי בני ומזוני. פי', תלת מילי נינהו: או חיי או בני או מזוני, כדמוכח שמעתין להדיא שהביא ראייה על שלשתן, אריכות ימי חיו ושיהיו לו בנים ושיהיו לו מזונות, לאו בזכותא תליא מילתא, פי' חס ושלום שיהא תלוי במזל לגמרי, דקיימא לן אין מזל לישראל ובטלת ברכות וקללות של תורה, כי חיי ובני ומזוני כללים הם לכל טובות העולם. אלא ה"ק דלאו בזכותא תליא לגמרי, דמזלא נמי איכא, אלא שזכות גדולה מבטלת המזל. וכולי עלמא לא חזי להכי אלא צדיק גמור שהוא למעלה, ולפיכך תרי צדיקי לא דמו בהא להדדי, כדמפרש ואזיל דמסייעא ליה מזלו, ומאן דאית ליה מזלא כיון דהוי בינוני שלא יפסיד מזלו סגי ליה בהכי, ומאן דלית ליה מזלא צריך זכויות גדולות, עכ"ל.

ועיין עוד קידושין דף פ"ב ע"א, רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה ויתפלל למי שהעושר

והנכסים שלו שאין אומנות וכו' אלא הכל לפי זכותו, וכתבו התוס' ד"ה אלא, פ"י לפי מזלו דבני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא עכ"ל.

ובעיון יעקב כתב על דברי התוס' הנ"ל ועיין במועד קטן, ויש מפרשים דבזכות רב משתנה המזל. ועוד יש לומר דהכי קאמר בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא אלא במזל היינו כולם יחד, אבל כל חד וחד לחודיה תלוי בזכות. דוגמא לדבר דאמרין לאו כל אדם זוכה לשתי שולחנות.

ועיין עוד בשבת דף קנ"ו ע"א, איתמר רבי חנינא אומר וכו' ויש מזל לישראל ר' יוחנן אמר אין מזל לישראל וכו' ואף רב סבר אין מזל לישראל, ופירש רש"י אין מזל לישראל, דע"י תפילה וזכות משתנה מזלו לטובה.

ובמאירי על גמרא מו"ק הנ"ל כתב וז"ל: ולעולם אל ימנע אדם עצמו מן הרחמים ומן התפילה, ויבין וידע שהתפילות והצדקות יכריחו המזל ומערכת התולדה בכל דבר. ואל יחוש למה שאמרו כאן חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא, כי הוא מאמר יחיד, לא יסבלוהו דרכי הדת בשום פנים.

ובספה"ק ראשית חכמה (שער האהבה פרק א' אות כ"ג) כתב: אמנם בנין הנשמה היא מצד החסד, שהיא בתו של אברהם אבינו, כדפירש רבי שמעון בר יוחאי בזוהר, ולכן אברהם אבינו עליו השלום זכה אל החסד, מפני שלא חס על גופו ועל ממונו, שעל פי הטבע קשה לאדם למסור נפשו וגופו על קדושת השם, שהוא היפך הטבע והבשר מנגדו. וכן נתינת ממונו לצדקה, בפרט אם יפזר הרבה הרבה, ועושה היפך הטבע, מתקשר בחסד עכלה"ק שם.

ובשער התשובה (פרק ג' אות כ"ב) כתב, ועוד כי מהדברים הנזכרים קורעים גזר דינו של אדם, וכן אמרו במדרש (קהלת) רבה ה', ו', ילקוט קהלת תתקע"א) על פסוק (קהלת ה', ו') כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה, כי את האלקים ירא אמר רבי אם ראית חלומות קשים וחזיונות קשים והפוכים או שאתה מתיירא מהם, קפוץ לג' דברים ואתה ניצול,

דאמר ר' יודא בשם ר' אליעזר: גי דברים מבטלים גזירות רעות: תפלה, וצדקה ותשובה, ושלתם בפסוק אחד (דברי הימים ב' ז', י"ד) ויכנעי עמי, אשר נקרא שמי עליהם ויתפללו ויבקשו פני, וישובו מדרכיהם הרעים, ואני אשמע מן השמים ואסלח לחטאתם. ויתפללו - זו תפילה. ויבקשו פני - זו צדקה, הדא הוא דכתיב (תהלים י"ז, ט"ו) אני בצדק אחזה פניך. וישובו מדרכיהם הרעים זו תשובה. ואחר כן (דברי הימים ב', שם) "ואני אשמע מן השמים", ר' מונא אומר, אף התענית וכי ר' חייא ור' יוסי אמרו אף שינוי השם ושינוי מעשה ושינוי מקום וכי, אמרו ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם, צדקה, צעקה, שינוי השם, ושינוי מעשה. צעקה, דכתיב (תהלים ק"ז, ו') "ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יוציאם". צדקה, דכתיב (משלי י', ב') "וצדקה תציל ממות". שינוי השם, דכתיב (יונה ג', י') "וירא האלקים את מעשיהם", ויש אומרים אף שינוי מקום, עיין שם עוד בראשית חכמה.

מכל אלו רואים אנו יסוד גדול, דאף שיש ענין המזל שכל אדם נולד בו, ובני חיי ומזוני במזל תליא מילתא, מ"מ ע"י שהאדם עושה כנגד טבעו שהוא אינו רוצה לתת צדקה, ומ"מ נותן (או שאר מצוות רבות), ע"י מהפך את המזל שלו ובזכותים גדולים זוכה לבני חיי ומזוני רותא.

וכתב בספיה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשת משפטים) דיש שני סוגי אנשים, אחד המתנהג עפ"י הטבע שהוא גימטריא אלקים בחינת מלכות, סוג שני המתנהג למעלה מהטבע בחינת צדיק מושל ביראת אלקים, שהוא מבטל גזירות אלקים, וזה בחינת יוסף הצדיק. וכאשר אחד באחד יגשו (איוב מ"א, ע"י ב"ר פצ"ג) ונתחברו שני סוגים הנ"ל, נעשה הכל בחינה אחת כנודע כי זה כסא לזה, כאשר שמעתי ממורי הרבה מזה, כמו שמצינו שני אנשים שאחד נעשה לבוש וכסא לתבירו, כמו זה שמתנהג עפ"י המדריגה שהיא למעלה מהטבע, ומכל מקום כל צרכיו נעשה על פי בני אדם המתנהגים בטבע, אם כן נעשה זה כסא לזה, ובהתחברם

אחד באחד יגשו נעשה הכל אחד, והבן, עכלה"ק (ועיי' מה שכתבנו בד"ת פרשת בחוקותי).

ועיין בספה"ק זאת זכרון בפרשתינו (החדש דף י"א) שכתב בתוך דבריו: והנה יש דברים שצריכים מאד לקיום עולם, ואי אפשר בלעדס, תלה אותם הבורא ברוך הוא בעולם שנקרא ארך אנפין (עיין שערי אורה שער ו' דף עד.), כדי שלא תהיה מניעה ע"י שום חטא. והוא בני חיי ומזוני, שאינם תלויים בזכותא, אלא במזלא, שהוא בעולם שנקרא אריך אנפין. כי אי אפשר בלעדס שצריך לנו להתרבות כמו שנשבע לאבותינו (בראשית כב, יז). וכן הוא לצורך קיום העולם. ואחד מישראל נקרא עולם מלא (סנהדרין לז.), וכן חיי, וכן מזוני. ויש עולם שהבורא ברוך הוא נקרא בו זעיר אנפין. כי שם יועיל זכות גם כן, ולפעמים באותו עולם כביכול אין הפנים מאירים. וכשיש זכות, וכן יש עתים מסוגלים לזה, שמאיר השם יתברך מעולם אריך אנפין, על עולם הנקרא זעיר אנפין. ומאיר פניו ומקבלים אנו כל מיני שפע, ובתוכם בני חיי ומזוני (עיין שערי אורה שער י' דף ק: וקא.), וזה יש לומר, יאר ה' פניו אליך, עכ"ל.

ובהגהות זכרון בספר שם (אות י"א) ציין למאמר הספר אות קצ"ה שכתב שם וז"ל, דהנה איתא בני חיי ומזוני, לא בזכותא תליא, כי אם במזלא. ידוע מה נקרא מזל, כמו ששמעתי "אין" מזל לישראל, מעולם הנעלם מאד, הנקרא "אין", בא מזל לישראל, השלשה הנ"ל. והנה ידוע שתלויים גם בזכותא, כמו שאיתא (רש"י פרשת לך, ר"ה טז:): שזכות ארץ ישראל מועיל להוליד, וכן צדקה מצלת ממות (משלי י. ושבת קנו:), וכן מזוני, כמו שאיתא (גיטין ז.). הרואה שנכסים מתמוטטין יעשה בהם צדקה. אך פירושו, כמו שנראה לי, שראיתי ברש"י (שבת קנו. ד"ה אין מזל) פירש כן, לא בזכותא לבד, כי אם גם בלא זכותא, יכולין להמשיך משם בתפלה או בתורה, די לומר, עכ"ל.

ופירושו ששאר הדברים חוץ מבני כו', תלויים רק בזכות, היינו בעולם הזכות, ולא בעולם המזלא, ומי שאין לו זכות לא מקבל השפע ההוא. אבל בני וכו' תלויים גם בעולם

המזלא, ושם פוסקין לו שם בני וכו', אך צריך להגיע קודם לשם, לעולם המזלא כמובא בשערי אורה (בתחילת שער י', דף ק.) שאם מגיע שם בתפילתו יכול לפעול שם בני וכו' בחנם, וכדלהלן. אך הבני וכו' תלויים בשניהם, גם במזלא, וגם בזכות, היינו שאם יש לו זכות, לא צריך להגיע לעולם המזלא, ולא גרוע מכל הדברים שתלוי בזכות, שאם יש לו זכות נותנים לו. כי מה שבני וכו' תלוי במזלא, זה לא לגריעותא שלא יהיה תלוי גם בזכות אפילו כשלא מגיע לעולם המזלא, אלא לטובה, שיכול לפעול אפילו בלא זכותים כשיגיע לשם, מה שאין כן בשאר דברים, ע"כ.

ובליקוטי תורה מהאריז"ל (פרשת תולדות) מובא וז"ל בקיצור, בני חיי ומזוני אינם בזכות שהם הגבורות כו', אלא במזלא כו'. כי הם צורך בעולם. אבל אם יבואנה על ידי הגבורות, היה נאבד העולם ח"ו. אבל שאר פרטים שאינו צורך כל כך, יבוא על ידי הזכות כו', עכ"ל.

ובזאת זכרון הנ"ל (פרשת תרומה) כתב עוד מענין זה, וז"ל: וזה יש לומר צדיק "חונן ונותן", כי המוכר אינו מוכר "בעין יפה" (ב"ב סד.), מה שאין כן "נותן", "בעין יפה" נותן (ב"ב עא.), כי יש דברים תלויים בזכותא, וזה נקרא מוכר, (כי) בעד זכות קונה זה - מה שאין כן אלו שאינם תלויים בזכותא, הגם שאינם כדאים, זוכים, זה מיקרי "נותן", וזה צדיק חונן ונותן (תהלים לו, כא). וכמו שאיתא (בראשית מט, כב) בן פורת יוסף, "בן פורת" לשון "חן", עלי "עין", הגם מי שאינו כדאי מוצא "חן", וכמו שכתוב (שמות לג, יט) "וחננתי את אשר אחון אף על פי שאינו (כדאי) [הגון] (כי חן לשון חינם), וזה צדיק "חונן ונותן".

וזה טוב "עין" הוא "יבורך" (משלי כב, ט), פירוש "העין יפה וטוב" "מבורך" מלמעלה (מעתיקא) כנ"ל, כי "נתן מלחמו" - פירוש ממזלא גימטריא "לחם" - (נותן לאינו כדאי) "לדל", וכן (נתן מלחמו מרמז שמשפיע בני חיי ומזוני לדל וגם עבור זה יבורך, כי) "לחמו" הוא "מזוני" וגם "בני", כמו "הלחם" אשר הוא אוכל (בראשית לט, ו) (זה מזוני). וכן נמי על הלחם "יחיה" האדם, וכמו שכתוב (דברים ה, ג) לא

על הלחם לבדו "יחיהו", משמע שגם הלחם "מחיה" וזה ודאי, בלי זה וכו'. "ועין בינוני" אחד "מחמשים", הם "מחמשים" שערי בינה, כי שאר דברים כמו פרנסה יותר, ועושר יותר, וכן רפואה, וכן חכמה בינה דעת, והיישר מדותיו, יכולים להמשיך משם, מה שאין כן להמשיך שלא כדרך הטבע כלל, צריך מלמעלה להמשיך, "מעין יפה" כנ"ל, עכ"ל הנוגע לעניינינו.

ובהגהות זכרון בספר שם (אות ט') כתב על זה, כי שאר דברים וכו' היינו להוסיף על השפע אפשר מעין בינוני, שאפשר להמשיך זה מבינה, וזה אחד מחמשים היינו מחמשים שערי בינה. אבל בני חיי ומזוני מתחילה שלט על פי טבע, זה צריך להמשיך מלמעלה מהמזל שהוא עין יפה, ע"כ.

ורואים מכל זה שאם מתנהג האדם למעלה מדרך הטבע דהיינו שנותן בעין יפה (אשר הטבע של האדם אינו ליתן בעין יפה כנ"ל גם מהראשית חכמה ועוד), אז הקב"ה עוזר לו למעלה מדרך הטבע בעין יפה, וזהו מדה כנגד מדה, כמו שפי' הבעל שם טוב הק' זי"ע מאמר דוד המע"ה (תהלים קכ"א) ה' צלו, כמו צל האדם, כעשיית האדם, כן הוא עשיית הצל, כך הקדוש ברוך הוא, במדה שהאדם נוהג עצמו, כך הקדוש ברוך הוא נוהג עם האדם במדה זו, ואם האדם הולך במדת גדלות, כך השם יתברך מתנהג עמו, ואם הליכותיו בעניות, אז גם השם יתברך מצמצם עצמו כביכול, על דרך שאמר הכתוב (ישעיה נ"ז) אשכון את דכא, וממלא רצונו. (מובא בספר מבשר צדק פרשת פינחס, ובספר קדושת לוי פרשת בשלח).

ובספר מעשה רוקח (פרשת כי תבא) כתב על גמרא דתענית (בי ע"א) אמר רבי יוחנן שלשה מפתחות ביד הקב"ה: של חיים ושל גשמים ושל תחיית המתים. במערבא אמרי, אף של פרנסה וכו'. ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר להאי, אמר לך רבי יוחנן גשמים נמי היינו פרנסה. ויש לדקדק, דאם כן אמאי קא חשיב ליה במערבא בפני עצמו? ותו יש לדקדק קצת, האמר רבי יוחנן גופא שם בתענית (טי ע"א) מטר

בשביל יחיד דכתיב (דברים כח, יב) "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב", ופרנסה בשביל רבים דכתיב (שמות טז, ד): "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", ופירש"י מטר בשביל יחיד - שאם אין צריך מטר אלא לאדם אחד וכו' בא בזכותו, ופרנסה שפע טובה ומחיה אינו בא לעולם בשביל יחיד אלא בשביל רבים וכו'. הרי דרבי יוחנן גופא מחלק בין מטר לפרנסה, ואם כן אמאי לא קא חשיב להו הכא בתרתאי?

ונראה ליישב, בהקדם דהמפרשים שמקשים על הא דאיתא בגמרא (מו"ק כ"ח ע"א) "בני חיי ומזונא לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא". הרי כל היעודים שבתורה (ויקרא כ"ו, ג') "אם בחקותי תלכו" והבטיחה התורה בני חיי ומזונא, דכתיב (דברים ז', י"ג): "ובירך פרי בטנך ופרי אדמתך" וכו'! ומתרצים ב' תירוצים: אחד, דיש חילוק בין יחיד לרבים, דביחיד לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא [ותירוץ הב' מובא בספרים בשם הזוהר הקדוש דדוקא בחוץ לארץ, אבל בארץ ישראל כתיב (דברים יא, יב) "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה", ותליא בזכותיה].

ואמינא אנא, דב' התירוצים הם דבר אחד, דבארץ ישראל אף בזכות יחיד נותנים לו בני חיי ומזוני, ובחו"ל דוקא בזכות הרבים, אבל ביחיד במזלא תליא מילתא, ואיתא בכמה דוכתי, שכל דבר שהוא לצורך הציבור הקב"ה עושה בעצמו, אבל לצורך יחיד מוסרו לשליח, אבל ג' מפתחות אלו לא מסרן לשליח ואף לצורך יחיד עושה בעצמו.

ובזה מבואר ומיושב, דעל מפתח של גשמים הביא ראייה מפסוק "יפתח ה' לך וכו'", ולא הביא מפסוק "ונתתי גשמיכם בעתם", ואיתא בילקוט (בחקותי תרעא, ספרי עקב מב) "ונתתי אני ולא שליח, אלא ודאי משום דפסוק "ונתתי גשמיכם" נאמר בלשון רבים דכל הברכות והקללות שבתורת כהנים נאמר בלשון רבים, ולזה אין צריך ראייה דכל צרכי רבים נעשים ע"י הקב"ה בעצמו, ולכך מביא מפסוק "יפתח ה' לך" וכו', להורות דאפילו ליחיד "יפתח ה'" בעצמו לך.

ובזה מיושב דרבי יוחנן לא קא חשיב מפתח של פרנסה, דרבי יוחנן לטעמיה דאמר לקמן "פרנסה דוקא בשביל רבים", כמו שפירש רש"י, אבל זכות יחיד לא מהני לפרנסה לחוץ לארץ, ובשל רבים לא אצטריך לאשמועינן דכל צרכי רבים עשה הקב"ה בעצמו. אבל במערבא דייקא דשם מהני זכות יחיד גם לפרנסה כאשר בררנו, לכך שם גם "מפתח של פרנסה דיחיד" הוא ביד הקב"ה בעצמו, ע"כ.

רואים אנו מדברי המעשה רוקח, כשאדם עושה איזה דבר טוב בשביל צרכי רבים (כצדקה וכדומה) גדול שכרו ומדרגתו, כשם שהוא עשה נגד הטבע כמו כן מתנהג הקב"ה עמו למעלה מדרך הטבע ושכרו הרבה מאוד.

ויש להוסיף על זה דבאמת הוא מדה כנגד מדה, דבמדה שאדם מודד מודדין לו (סוטה ח' ע"א), ועל כן בשכר שהוא עושה בשביל צורך רבים, הקב"ה מרבה אותו שיזכה לבחינות רבים בבני חיי ומזוני רויחי, שיהי' לו שפע רב וכל טוב ברבי' סגיא, ודו"ק.

ולדרכינו הזה יבואר לן היטב מקראי קודש שהזכרנו בריש דברינו, ואיש את קדשיו, פי' מה שהאדם מקדיש לשמים, הן בעשיית מצוה הן בממון שנותן לצדקה לצורך הרבים, עי"ז מהפך אף את המזל והטבע, כי הזכות מהפך המזל ג"כ כמו שהארכנו לעיל מזה, ויזכה "לו יהיו" שיהיו לו השפעות מרובות בבני חיי ומזוני, וינחול שני עולמות, עוה"ז ועוה"ב.

וזהו גם כוונת הקרא איש אשר יתן לכהן, מה שנותנים להכהן שהוא בחינת הצדקה, "לו יהיה", יהיה לו בשכר זאת שכר טוב מרובה בלי שיעור וגבול, אף אם מזלו נגד, מ"מ בזכות גדול מהפך המזל כנ"ל.

- 1 -

איש איש כי תשטה אשתו וגו' ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרש וגו' (ה, יב).

פירש"י מה כתיב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לו יהיו, אם אתה מעכב מתנות הכהן חייך שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה.

אולי אפשר לומר בביאור דברי רש"י ז"ל, עפ"י שביארנו למעלה (בפסוק והשיב את אשמו בראשו) שאפילו אם נותן צדקה צריך לדעת אם המקבל הוא ראוי והגון כי בלאו הכי אין הנתינה חשובה צדקה כלל. ורומז הכתוב דאף אם הישראל נותן המתנות לכהן, אך לא לראוי והגון, אז הוא ג"כ בבחינת "מעכב מתנות הכהן", וכמו שהבאנו לעיל (שם) דברי הצפנת פענח (דף ק"ד ע"ד) בשם מורו הבעש"ט זי"ע בביאור משנה דאבות (פרק ה') ארבע מדות בנותני צדקה וכו', והקושיא מפורסמת איך הוא ארבע מדות, דמדה זו לא יתן ולא יתנו אחרים אינו מנותני צדקה. וכתב ותוכ"ד דאם אין לו דעת להכריע איזה דרך הטוב, ילך לתלמידי חכמים שהם רופאי הנפשות וכמו שכתב הרמב"ם (פרק ב' מהלכות דעות, עי"ש). וזהו איש איש כי תשטה אשתו, שהוא החומר והגוף, שעל ידי נטו ושטה מדרך היושר, ואינו יודע באיזה דרך יבחר וכנ"ל, אז והביא וכו' אל הכהן, כהן לא-ל עליון, שהם התלמידי חכמים רופאי הנפשות, וזהו שכתב ולקח הכהן מים קדושים, הם דברי תורה, בכלי חרס, ר"ל להלביש במשל ומליצה, ויאמר לו תוכחת מוסר שיהיה לו רפואה על ידי מאזני שכלו הקדוש, אמנם אם יתגאה בזה שוב אין דבריו נשמעין, לכן עצה היעוצה מן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן וגו', רצונו לומר שיקח הכהן מדת השפלות כעפר שבקרקע המשכן ויתן אל המים של תורה ומוסר, ודפח"ת.

וביסוד הנ"ל אפשר לומר "שלא יתן ולא יתנו אחרים" הוא ג"כ מדה בנותני צדקה, אלא שאינה מדה ראויה, היינו: אם נותנים צדקה למקום שאין רוח חכמים נוחה מזה, לא

נחשב לו הנתינה לצדקה כלל, "לא יתן", ולא עוד, אלא שהיות והוא אדם מפורסם בעשרו, וההמון מסתכלים על מעשיו ומחקים פעולותיו. וזהו "לא יתנו אחרים".

ישנם הרבה שחושבים למצוה רבה לתת לשיפוץ בית הכנסת, או הדלקת נרות, או לתת להכנסת כלה, ועל פי האמת נתינות אלו הם בתחתית הסולם של עדיפויות, כמאמרם (קהלת רבה י"א) "אם בקשת לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי תורה". וכך אמרו חז"ל (ירושלמי שקלים פ"ה ה"ד): "רבי חמא בר חנינא ורבי הושעיא הוו מטיילין באילין כנישתא דלוד, אמר ר' חמא לר' הושעיא "כמה ממון שקעו אבותיך כאן". אמר לו "כמה נפשות שקעו אבותיך כאן!". לא הוה אית בר נש דילעון באורייתא?! "רבי אבון עבד אילין תרעייא דסדרא רבא אתא ר' מנא לגביה אמר ליה חמי מאי עבדית (דהיינו לשאול אם עשה כדון) אמר לו, "וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות" (הושע ח') לא הוה בר נש דילעון באורייתא?! (שתתן להם את הכסף, כדי שיוכלו ללמוד תורה?).

ובספר פלא יועץ (ערך חסד) תמה על בני אדם שנותנים כמה מעות על מצות פתיחת ההיכל או על הולכת ספר תורה וכדומה (או על מפטיר יונה ביום הכפורים), או להיות סנדק וכדומה שאינן לא מדאורייתא ולא מדברי סופרים רק חיבוב מצוה ומנהגן של ישראל. ועל מצוות דאורייתא, כגון לעורר על תפילין כהלכתה או לקרב לבות ישראל לאביהן שבשמים, וכהנה עוברים עליהם בשאט נפש מבלי שים לב". וכעין זה מבואר באורחות צדיקים, (שער הציקנות) "ובמקום שאין ראוי לו להתנדב יהיה ציקן וכילי... וילמד האדם שלא יפזר לריק ושלא לצורך", ועל ידי נתינת צדקה למקום שאינו הגון לא די שלא מתוקן נשמתו ע"י מצוה הזו, אלא שעוד נתקלקל ביותר, כמבואר בליקוטי עצות (ערך צדקה ס"ק ל"ב), "צדקה הוא תיקון לפגם הברית. צריך לזהר שלא ליתן לעני שאינו הגון כי על ידי זה נפגם יותר, רק לבקש מהשי"ת שיזכה לעניים מהוגנים".

מבואר מכל זה שהנותן צדקה לאיש כזה, שלא נצטוינו עליו לתת צדקה, מראה שכל מצוותיו בצדקה הן מתוך הנימוס וכבוד הבריות, ולא מפני צו ה', ולכן לא יקבל שכר גם על המקרים שנתן צדקה לבני אדם מהוגנים (סנהדרין ע"ו בענין השבת אבידה לגוי) ועוד עתיד ליתן את הדין, כי באותו כסף הלא היה יכול להחיות נפשות אומללים שהם מהוגנים ומגיע להם הצדקה.

וזהו פירוש "ואיש את קדשיו לו יהיו" היינו: מה שתומכים תלמידי חכמים או שאר צדקות, לו יהיה לעולם ועד, שזאת יקח לאחר מותו, לכן צריכים להזהר מאד בזה, לתת רק לתלמידי חכמים ההגונים והראויים המקרבים לבית ישראל לתורה ומצות לאביהם שבשמים, כי אחרת יהיה בבחינת "לא יתן ולא יתנו אחרים", אפילו כשנותן עד בלי די, כנ"ל.

- 2 -

יברכך ד' וישמרך (ו, כד). וברש"י, יברכך בממון וישמרך מן המזיקין.

אפשר לומר בהקדם הפסוק (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה, דהנה ידוע דנסיון הממון הוא נסיון גדול, ובעולם העליון יצטרך לתת דין וחשבון על כל פרוטה ופרוטה מה שעשה עמה, כמו שביארתי כבר במקום אחר בשם הרמב"ם והבעש"ט הק'. וממילא לאחר מאה ועשרים יצטער על העשירות שהיה לו כיון שיצטרך ליתן דו"ח על כל הנ"ל, לכן אמר יברכך ה', שאם הברכה היא מאת ה', אז יעזור לו השם שלא יבא ע"י הכסף לידי עצב. וזהו ג"כ הפשט וישמרך מן המזיקים כמו שהבאתי כבר לעיל שאם נותן כסף למקומות שאינו צריך, ממילא גונב הכסף הזה ומעלה בו מעל שמועיל בשליחותו של הקב"ה, והצדקה הזאת לא די שמזקת לו בעולם העליון רק ג"כ מזקת לו כאן בעוה"ז כמבואר בליקוטי עצות הנ"ל (ערך צדקה ס"ק ל"ב), "צדקה הוא תיקון לפגם הברית. צריך

ליזהר שלא ליתן לעני שאינו הגון כי על ידי זה נפגם יותר, רק לבקש מהשי"ת שיזכה לעניים מהוגנים".

ובזה יבואר הפסוק, דהנה הרבה פעמים נותן האדם צדקה מחמת רחמנות שמרחם על האדם, או על בנו או על משפחתו, ולא מפני ציווי ה', ובזה מראה שכל מצוות צדקה שהוא מקיים הוא רק מתוך רחמנות וכבוד הבריות. ועל זה יש עצה, כשמבקשים צדקה הדבר הראשון שיהי לו ישוב הדעת ויחשוב מה שמוטל עליו מאת ה', אם צריך ליתן סכום גדול או קטן, וצריך לדעת החיובים המוטלים עליו. וראשית דבר שיחשוב "ברכת ה'", שמה שיש לו מעות לחלק היא ברכת ה', שהקב"ה נתן לו ועשה אותו שליח לחלק ולזכות הרבים בממונו, ואז הקב"ה ישמור אותו מן המזיקין שיתן צדקה לעניים מהוגנים.

עוד אפשר לפרש, יברכך ה' וישמרך, ודרשו רבותינו ז"ל יברכך בממון, וישמרך מן המזיקין, והמדרש צריך ביאור. ומתרץ הקב הישר (בפרק כה) על דרך משל, ששמעתי מן מעשה באדם אחד, שהיה לו עושר גדול, ואוצרות זהב וכסף בידו ואבנים טובות. והיה האיש ההוא קמצן גדול, שאין כמוהו בכל העולם; ואף ביום שני או ביום חמישי לא הלך לבית הכנסת, שהיה מתירא ליתן פרוטה לכיס של צדקה. רק חדא מצוה היה לו, והיא שעמדה לו להציל אותו מיום הדין, דינא רבא, וגם אחר כך נעשה ותרוך גדול - כי האיש ההוא היה מוהל; ואם היתה מזדמנת לו מילה למול תינוק אחד - אף שהיה מביתו כמה פרסאות, היה הולך לשם לקיים מצות מילה, ולא היה נוטל שום שכר, הן מעשיר, הן מעני.

ויהי היום, בא אליו משחית אחד בדמות איש, ויאמר אליו: אשתי ילדה לי בן זכר, והברית מילה יהיה ביום פלוני; על כן אני מבקש מאתך, שתבוא אל הברית למול את בני, ותיכף הלך המוהל לביתו ולקח הסכין, שמל בו התינוק, עמו, וישב על העגלה לילך עם האיש המבקש מאתו למול את בנו, כי סבר, שזהו איש מבני-אדם, ולא ידע, שהיה אחד מן החיצוניים. והלכו שניהם יחד בעגלה; וכשהגיע אל היער, היה המזיק מוליד אותו בארץ אשר לא עבר בה איש, כי אם

ארץ הרים, גבעות ומדבר זה שני ימים רצופים. ויהי ביום השלישי, היה מוליך אותו לביתו, והיה שם כמו כפר קטן, ערך עשרים בתים, אבל הבתים היו יפים מאד. וכשהובא לביתו, ראה המוהל, שהאיש בעל הבית הוא עשיר גדול, וכל טוב היה בביתו, בשר ודגים גדולים. ולקח הבעל הבית הטוס שלו ונתן ליד עבדו ליתן מספוא כפי דרך כל הארץ, ולא הרגיש המוהל, שהבעל-הברית הזה הוא שד ומזיק. ויהי כאשר פנה הבעל-הבית לעסקיו, הלך המוהל לחדר, אשר היולדת שמה.

ויהי כראות היולדת את המוהל, שמחה שמחה גדולה, ותקרא לו לשלום, ומדברת אליו: בוא אלי, אדוני, ואני מגלה אותך סוד גדול. ואמרה דע, שבעלי הוא שד ומשחית, ואני, אני באה מזרע אנשים. כשהייתי קטנה, לקחו אותי השדים, ואני כאשר אבדתי, אבדתי אצלם, באשר שכל מעשיהם הוא הבל וריק ומעשה תעותועים. והנה אני מזהירה אותך למול את בני הנולד לי מהם, ועוד אני מזהירה אותך להציל את נפשך, שתהיה נזהר לבלתי לאכול שום מאכל ולשתות שום משקה, ולא ליקח שום מתנה לא מבעלי ולא משום אחד מהם. ויהי כאשר שמע המוהל הדבר הזה, חרד לבו ונתירא מאד.

ויהי לעת ערב באו הרבה אנשים ונשים מכפרים בסוסים ובעגלות בדמות אנשים, והיו כולן מזיקין ומשחיתים. והגיע זמן הסעודה, והפצירו באיש המוהל ליטול את ידיו ולישב עמהם לסעודת מצוה. וימאן המוהל לאכול ולשתות, כי אמר: עיף אנכי מן הדרך. ולא אכל ושתה בלילה ההוא (שקורין "וויין-נאכט" או "וואך-נאכט"). ויהי ממחרת, וילכו אל בית-הכנסת ויתפללו שמה, והוכרח המוהל להתפלל ולשיר בקול "וכרות עמו הברית" כדרך המוהלים, ואחר התפלה היו מביאין את התינוק, ומל את התינוק כמנהג כל בית ישראל. ואחר-כך היה מבקש הסנדק כל הקהל, כמנהג המדינה, על יין-שרף ומיני מתיקה, שקורין "לעקוכין", והוכרח המוהל לילך אל הסנדק ולא אכל ולא שתה שמה באמרו שיש לו תענית חלום. ואחר חצי היום

אמר הבעל-הבית: באשר שהמוהל הטריח את עצמו לילך יותר משתים-עשרה פרסאות למצות מילה, לכן בשבילו יהיה הסעודה בלילה אחר תעניתו. וכל כוונת הבעל-הבית היה, שיהנה המוהל מפתו ומפרנסתו, ואז יהיה לו שליטה עליו, ולא ידע מאומה, שאשתו גילתה, שהוא היה שד ומשחית.

ויהי לעת ערב, היה סעודת ברית-מילה, ואף על פי כן לא אכל ושתה המוהל אתם, ואמר, שראשו ואיבריו כבדים עליו; והמה אכלו ושתו כל מעדני עולם. ויהי כטוב לבם ביין, אמר הבעל-הבית למוהל: קום ולך עמדי לחדר אחד! אז נתירא המוהל ואמר בדעתו, שהגיע זמן קצו למות. והלך עמו לחדר אחד, והראה לו בעל הבית כלים מכלים שונים, כלי כסף. ואחר כך היה מוליכו לחדר שני והראה כלי זהב ואמר לו, טול כלי אחד לזכרון! אמר לו המוהל יש לי כלים של זהב ושל כסף, ויש לי כל טוב שבעולם, כלים טובים ומרגליות, טבעות ואצעדים וענקים. אמר לו הבעל-הבית. טול טבעת אחד או כלי חפץ, שיקר הוא בעיניך! ועל כולם לא רצה המוהל ליקח, והשיב, שיש לו גם כן אבנים טובות ומרגליות לרוב.

אחר כך היה מוליך אותו לחדר אחד, שהיה מפתחות הרבה; סביב החדר היו תולין המפתחות במסמרות הרבה מאד. ויתמה האיש המוהל על הדבר הזה, וראה בעיניו כמדומה לו, שיש קישור מפתחות ביחד, כמו שיש לו בביתו לכל החדרים לכל הארגזים שלו. ושאל הבעל-הבית את המוהל ואמר לו, אדוני, הראיתך כל כך כלי כסף וזהב וכל כך אוצרות אבנים טובות, ולא היית מתמיה עליהם, ועל אוצר זה אתה מתמיה, שהוא רק ברזל, שהן המפתחות, שהיו כולם של ברזל?! והשיב לו המוהל: אני מתמיה על קישור זה של מפתחות, שהן דומין כולן לבתים ואוצרות וחדרים שלי כאשר יש לי בבית, והן תלויין פה במסמר זה!

ויאמר אליו הבעל-הבית: באשר שגמלת חסד עמדי והלכת עמי ערך שתים-עשרה פרסאות למול את בני, וראיתי שהי הוא אתך, שלא אכלת ולא שתית ולא לקחת מאומה

מרשותי, לכן אני אגלה אותך, שאני הוא ראש הממונה של השדים, שהן ממונים על קצת אנשים, שהמה בטבעם קמצונים. אזי הוא מסור בידינו כל המפתחות שלהן, כדי שלא יהא בהן כח ורשות לעשות בהן איזה צדקה וגמילות-חסד, ואף לעצמם אין רשות בידם להתענג לקנות איזה מאכל טוב או מיני מגדים. ובאשר שאתה גמלתני חסד גדול, קח הקישור של המפתחות הללו, ולא תירא. חי ה', שלא יארע לך שום רעה.

ויקח המוהל הקישור של מפתחות והלך בשמחה לביתו. ובבואו לביתו נהפך לבבו ונעשה לאיש אחר, ותיכף בנה בנין של אבנים, בית-הכנסת גדול ומפואר מאד, ועשה צדקה ופרנס את העניים, והיה מלביש הערומים, והפליא לעשות עד יום מותו, ונפטר בשם טוב.

ולפי זה נראה לי, דזהו כוונת המדרש רבה שהתחלנו: יברכך ה' בממון, שיהיה לך ממון הרבה ואוצרות כסף וזהב. ואם תאמר מה הנאה יהיה לי באותן אוצרות כלי כסף וכלי זהב, באשר שהמפתחות יהיו מסורים ביד השדים ומזיקים? לזה אמר: וישמרך מן המזיקים, שלא יהיה המפתחות מסורים בידם. ואם כן אתה תשלוט במעשה ידיך ובהטובה אשר ייטיב ה' לך, תוכל מהם לעשות צדקה וגמילות חסדים. ונמצא מכל המובא לעיל שמי שהוא קמצן גדול, אזי הוא ברשות הסטרא אחרא - ביד המזיקים, ששורים על הממון, כנזכר לעיל, ומי שהוא ותרן אזי הוא מסטרא דקדושה. על כן יראה האדם שלא יהא קמצן יותר מדי כדי להכניס עצמו בקדושה, ויזכה גם כן לעולם הבא, אמן.

ולפי מה שכתבתי לעיל אפשר לפרש וישמרך מן המזיקין, עפ"י קב הישר הנ"ל שאם נותן צדקה למקום שאינו הגון אז הצדקה הזאת מזקת לו בזה ובבא, וזהו וישמרך מן המזיקין, שאתה תשלוט במעשה ידיך ולא המזיקים והשדים יהיו הבעלי בתים על המעות שלך. והרבה פעמים רואים שאחד שנותן הרבה צדקה לבסוף מפסיד ממון בהרבה מקומות, ולכאורה היה צריך להצליח יותר כפי שכתוב במשלי ברכת ה' היא תעשיר, וכל כמה שנותן היה צריך

להצליח יותר. אך התשובה היא, שנתן למקומות שאינם מהוגנים ולא קיים מצות הצדקה כהוגן כמו שכתב הפלא יועץ באות צדקה.

וע"י שנתן למקומות שאינם מהוגנים עפ"י התורה דהיינו: חייד קודמין, ענייד קודמין, עניי עירך קודמין וכו', כמפורש בש"ס ומדרשים, ועיין פלא יועץ (אות ד') שמבאר שבאמת יצר הממון הוא קשה כברזל, ועל כגון זה אמרו אדם ניכר בכיסו שאם בענין הממון ינצח את יצרו ויצא ידי חובתו מובטח לו שלא יחטא ויקיים כל דבר טוב, אך יצר לב האדם מתעה לו, ומראה לו כי רב מאד מחנהו, ושכבר יצא י"ח, ושחיי קודמין, ושהוא עושה צדקה בכל עת במה שזן בניו ובנותיו הקטנים עם הגדולים, כמארז"ל. אבל מי שהוא צדיק יבחן אם מביא כדי מעשר לצדקה ומה שזן בניו ובנותיו אינו עולה לחשבון אלא למאן דדחיקא ליה שעתא טובא כמפורש בפוסקים.

והנה בענין הצדקה יש ערכין כמפורש בדריז"ל, הם אמרו חייד קודמין, ענייד קודמין, עניי עירך קודמין, באופן שאין ראוי לאדם לצמצם הרבה מאד בהוצאת הבית שלא מדעת אנשי הבית כדי ליתן צדקה, שהם קודמין. ובכלל אומרם חייד קודמין הוא, שימכור קרקעות ומטלטלין ויכלכל את שיבתו, ויזכה נפשו לשכון כבוד באה"ק, ויטול חלק בראש לשלוח לעוה"ב מעדנים לנפשו, ואל יחוש כ"כ על בניו להניח להם כל חילו, כי אדם קרוב אצל עצמו, וחיי קודמים. ואם גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך. ואם ירחיב ה' את גבולו, אז פתוח יפתח את ידו כברכת ה' אשר נתן לו, אבל אם קצור קצרה ידו, חיי וחי בני ביתו קודמין לכל אדם. ובכלל עניי עירך, כתבו המפרשים שהם עניי ארץ ישראל, שהם באמת עניי עירנו, עיר עוז לנו, ולכן נהגו כל בני הגולה ליתן לשלוחי ארץ ישראל אשריהם ישראל. (ואני אומר שבכלל ענייד הוא ליתן לתלמיד חכם, שהרי אמרו תלמיד חכם הכל כקרוביו. וידוע מעלת המהנה ת"ח מנכסיו, וכמארז"ל, אם בקשת לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי תורה, שנאמר "אשריכם זורעי על כל מיס", וכמה מצות

עושה ביחד צדקה, מחזיק ביד לומדי התורה, מכבד התורה ולומדיה, מביא דורון לתלמיד חכם, שהוא כמקריב בכורים, עושה צדקה עם בני אדם המהוגנים, עכת"ד.

ועפ"י הנ"ל אפ"ל כוונת הכתוב, ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה, שאם ה' עוזר לאחד לחלק צדקה לעניים מהוגנים, אז הסימן הוא שהוא נותן את זה בשמחה, כי אצל ברכת ה' כתיב ולא יוסיף עצב עמה, רק הכל נותן בשמחה ולא רק שנותן את הכסף בשמחה, כי אם שמחוק ג"כ את התי"ח ושואל אותו במה יכול לעזור לו חוץ מהממון כמו שהתפץ חיים מבאר באריכות בהלכות צדקה וחסד. עיי"ש.

ולכל זה יכול לזכות ע"י שברכת ה' היא תעשיר שיברך את ה' בכל עת, וידע שהכל הוא מאת ה', אז היא תעשיר, ועי"ז יזכה לעשירות.

- ח -

**ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם (ו' כד, כז).
ומקודם כתיב יברכך ה' וישמרך.**

יש לדקדק, א. המשך הפסוקים, ב. במדרש איתא יברכך ה' בממון, עוד דרשו יברכך בבנים ובבנות, וצ"ב השייכות. רש"י פירש יברכך ה' בממון וישמרך מן המזיקין, צ"ב למה דוקא כשיש לו ממון צריך לזהר מן המזיקין, ואם אין לו ממון אז אינו צריך שמירה מן המזיקין (ועיין רש"י).

ואפ"ל, בפסוק "ושמו את שמי על בני ישראל", שאם יחשבו בכל עת ורגע "שמי", שם הוי" ב"ה, וידעו שהכל מאת ה', אז יהי ממילא ואני אברכם, כי ידוע ששם הוי" הוא שם הרחמים, ותחשבו כל פעם שם הוי" כנ"ל, ואז יהי יברכך ה', כי הקב"ה משלם מדה כנגד מדה, דע"י שאתה חושב תמיד אודות הקב"ה, מדה כנגד מדה הקב"ה חושב תמיד אודותך, להחיותך ולהיטיב עמך.

ובזה יבואר ג"כ המשך המדרש, שייכות ממון לבנים ובנות, ראשית שאם הוא עשיר ואין לו בנים רח"ל, אין לו

הנאה מספקת מהעשירות, כי מה יש לו מכל עשרו אם איש אחר יירשנו, לכן כתיב אחר יברכך ה' בממון, יברכך בבנים ובבנות, כמ"ש (משלי י') ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה, דהיינו שברכת הממון תהי' בשלימות, אכי"ר.

